

Marina de l'Acad. d'Itàlia, dóna aquest ús com cosa excepcional i notable, i Petrocchi ni tan sols li reconeix (com viu ni antiquat) altra acc. que la general ja indicada. Observem que aquí, al capdavant, no es tracta de 'treure', sinó de col·locar-se a través del trencall, 5 entravessar-se, o sigui més aviat l'acc. que establim com etimològica.

Diferent en les llengües hispàniques de Ponent. En particular el portuguès-gallec, en el qual el sentit sembla haver estat sempre i pertot en la idea de dur l'embarcació a terra; així ja en el S. xv, en la *Crònica do Conde Dom Pedro*: «vendo vista dos contrários, vogárão pera terra, e os nossos tras elles, e os Mouros quizerão *varar* sus navios, mas Benito Fernandes poz as popas dos seus em terra e começarão tirar-lhes aas beestas. I V. altres cites d'aquest segle i dels dos següents, en Jal, Bluteau i Moraes; potser també prové d'això un nom del riu *Uarazonés*, que Cortesão cita d'un doc. de 950 en el seu *Onomástico*. I això és comú amb el gallec: «ao nosso Fisterre *vararon* os seus anceios», i figuradament «ficou *varada* de assombro», Castelao (*Escolma Dónea*, 257.22, 257.16).

En castellà l'acc. de *varar* com la catalana sembla haver estat general, o almenys dominant, fins a la fi del S. xvi; i després s'hi va generalitzar la del gallego-portuguès. L'escassa vida naval dels castellans a l'E. Mj. fa que no hi hagi notícies de *varar* fins c. 1520, en els comptes de l'expedició de Magalhães, on consta la partida «4204 maravedís que costaron ocho cuadernales que se compraron para *varar* las naos», on evidentment significa 'avarar-les', 'engegar-les en mar acabades de fer'. Igual en els diccs. de C. de las Casas (1570), Covarrubias (1611) i fins Oudin (1607-13), i aquest és encara l'únic sentit en què usa el mot Góngora (poemes de 1588 i 1613).

Ja llavors, però, s'estava desplaçant el sentit més viu del mot, i l'accepció portuguesa és ja la que li dóna el dicc. cast.-anglès de Percivale (1591); i tant de pressa s'havia imposat aquest que els comentaristes de Góngora (1644 i 1930) ho han entès a la inversa del que li dóna el context del poeta («nave en el húmido templo de Neptuno *varada*», per tant ja dins mar); i la nova és l'única acc. en què apareix en els autors des de mj. S. xvii, i avui en el cast. d'Espanya i d'Amèrica: com documento amb cites, que es veuran en el *DCEC/DECH* (VARAR).

Fins a la publicació d'aquest llibre meu l'etimologia de *varar* havia estat poc indagada, i ben mal establerta. Diez es limità a afirmar concisament que era derivat del ll. VARA 'travessar, pal de fusta posat obliquament', sense explicar-se; i és al que s'atingueren els seus successors Körting (§ 1006) i M-Lübke (REW, 9150): aquest sense cap fonament semàntic, i Körting suposant que es tracta de pals o corrons posats dessota de la nau en llançar-la en mar o treure-la'n. Però això no es pot sostenir, com sigui que ni en llatí ni en romànic no es pogueren anomenar *vares* aquests gruixuts pals o corrons: a totes les llengües de la nostra Península *vara* és un pal prim, ben taxativament, a Provença a penes es coneix aquest mot i en italià simplement

no ha existit.

I com que és inacceptable (com observa el *Dizionario di Marina*) l'actitud de Meyer-Lübke de suposar castellanisme *varare*, mot italià tan viu i castís, i allà documentat des de princ. S. XIII (dos o tres segles abans que en castellà i portuguès), la idea restaria absurda si doncs no postuléssim un *VARARE derivat de VARA ja en llatí vulgar. Però en llatí VARA no fou mai un pal destacat, com en les llengües ibero-romàniques, sinó un travesser que forma pont, o un peu-dret forcat per aguantar coses, o un cavallet per serrar fustes; no és més que una vana escapatòria suposar que es partís d'un VARA «sostegno» (com han fet alguns i suggereix Migliorini); però no sols això és una definició massa vaga i general, sinó que VARA 'pal forcat' no podia donar *varar*, essent així que per avarar una embarcació de la seva drassana el que cal no és posar forcats, sinó en tot cas treure'ls, i això ja no s'hauria pogut dir *VARARE.

Sens dubte el que devia pesar en la pensa dels tres etimòlegs alemanys és el fet que en la llengua d'ells 'varar una nau' es diu *vom Stapel lassen*, literalment 'amollar-la des de la drassana', i *stapel* vol dir pròpiament 'bastida, cadafal', i en l'origen 'columna'; cosa sense abast per al romànic, ja que no hi ha cap indicatiu que VARA hagi significat mai 'drassana, arsenal' ni res de mestrança. Altrament, fins oblidant-nos, per un moment, de *varar* 'treure de mar', és arbitrari afirmar que aquest verb, en les llengües mediterrànies, ni en cast. antic valgués només, o principalment 'avarar des de drassana etc.': car observem que tots els exs. catalans, i els occitans més antics, es refereixen precisament a embarcacions que ja havien navegat, i que estaven en platja.

En fi, si *varar* primer hagués significat només 'avarar els navilis nous', ¿com s'hauria pogut passar des d'això a 'empènye'ls cap a terra'? Una tal inversió semàntica fóra inconcebible. El significat primitiu hagué de ser un altre, que pugui explicar alhora els altres dos.

I aquest sembla que el tenim servat en gall.-portuguès, llengua tan sovint conservadora, gràcies a la seva posició extrema dins la Romània. Em refereixo a l'acc. 'passar a través d'una cosa', que és la que, atès el context (que no conec sinó incompletament), diu Jal (1299b, s. v. *rumo*) que té en una frase dels *Comentários* d'Albuquerque (c. l'a. 1500): «porque navegando polo rumo do Nordeste, como elles diziam, hiam *varar* nas ilhas».

Després, molts exs.: en el sentit de 'passar d'un braç de mar a un altre, per dins d'una mina', apareix en un doc. portuguès de Ceuta, de 1541 (*Al-And.* XII, 46, cf. RESBALAR, DECH); i així és ben clar en Mendes Pinto (mj. S. xvi, Jal, 1527a) el sentit de 'passar a través de': «o navio *varou* por cima do arrecife»; Moraes atgeix: «sahir para fóra» v. gr. *varou por huma porta*, Diogo do Couto [c. 1600]; *varar por entre os navios da armada*, Crònica de João III (mj. segle xvi); *varar a barra, rio* etc.: passar por ella, sem entrar, escorter: *vararão a porta da fortaleza* (sem en-